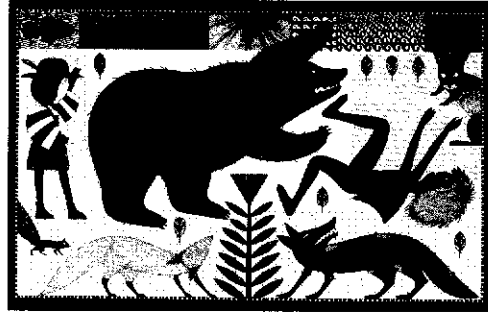

چشم انداز متنوع مصو رسازی معاصر ژاپن

IKKO TANAKA
عاطفه حجازی

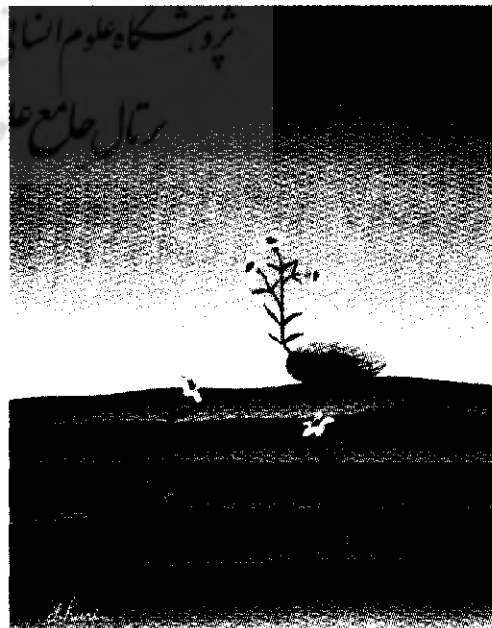

نگاهی به
مصو رسازی در ژاپن
در دهه هفتاد

ژاپنی‌ها از چنگال با همان مهارت استفاده می‌کنند که از باگت‌های (چوب‌های) غذاخوری خودشان. نیازی نیست که برای انتخاب یکی یا دیگری فکر کنند؛ از وقتی چشم باز می‌کنند این‌ها را به عنوان وسایل غذاخوری می‌شناسند و با آن‌ها خومی‌گیرند. مردم ژاپن ممکن است صبح را با صبحانه‌ای به سبک ژاپنی آغاز کنند، ناهار را به سبک چینی صرف کرده و بعد هم شامی کاملاً غربی تناول نمایند. بعضی به شیوه غربیها حمام می‌گیرند و در اطاقی که با «تاتامی» (Tatamis) فرش شده می‌خوابند و بعضی از دستشویی ژاپنی استفاده می‌کنند و بر بستری غربی به خواب می‌روند. این التقاطها در شیوه زندگی روزمره برای عامه مردم ژاپن عجیب و غیرطبیعی جلوه نمی‌کند.

ژاپنی‌ها در نگارش، هم به طور عمودی می‌نویسند و هم به صورت افقی، تا شرایط چه اقتضا کند. کتابها، مجلات و متون درسی که صفحاتشان از چپ به

ژاپنی‌ها عموماً به عنوان ملتی زنده و پویا شهرت یافته‌اند. مردم ژاپن سه دهه بعد از جنگ دوم جهانی، به یاری قوه ابتکار و «هاضمه» نیرومند خود، چیزهای بسیاری از غرب آموختند و نه فقط فرهنگهای گوناگون و تکنولوژی جدید اروپایی و آمریکائی را از آن خود ساختند، بلکه روشهای فکری غربی را نیز با پشتکار و تلاش خویش اخذ کردند و فراگرفتند. ژاپن جایگاه فعلی خود را در میان ممالک صنعتی ما جهان، در پرتو همین کوشش و مداومت یافته است. با این حال، امروز مردم ژاپن ظاهراً روی دو پای متفاوت ایستاده‌اند: یکی شرقی و دیگری غربی. آنان ناگزیرند راه خود را در جهان معاصر، با اتکا بر همین دویا، که یکی دارای ویژگیها و کیفیاتی دیگری است، بیمایند. از سویی چه بسا همین تناقض، نیروی محرک و انگیزه نشاط و پویایی آنان را فراهم ساخته است؛ نیروی محرکی که برای آنها آنچنان تأثیری فراهم آورده که جهان را متحیر ساخته است.

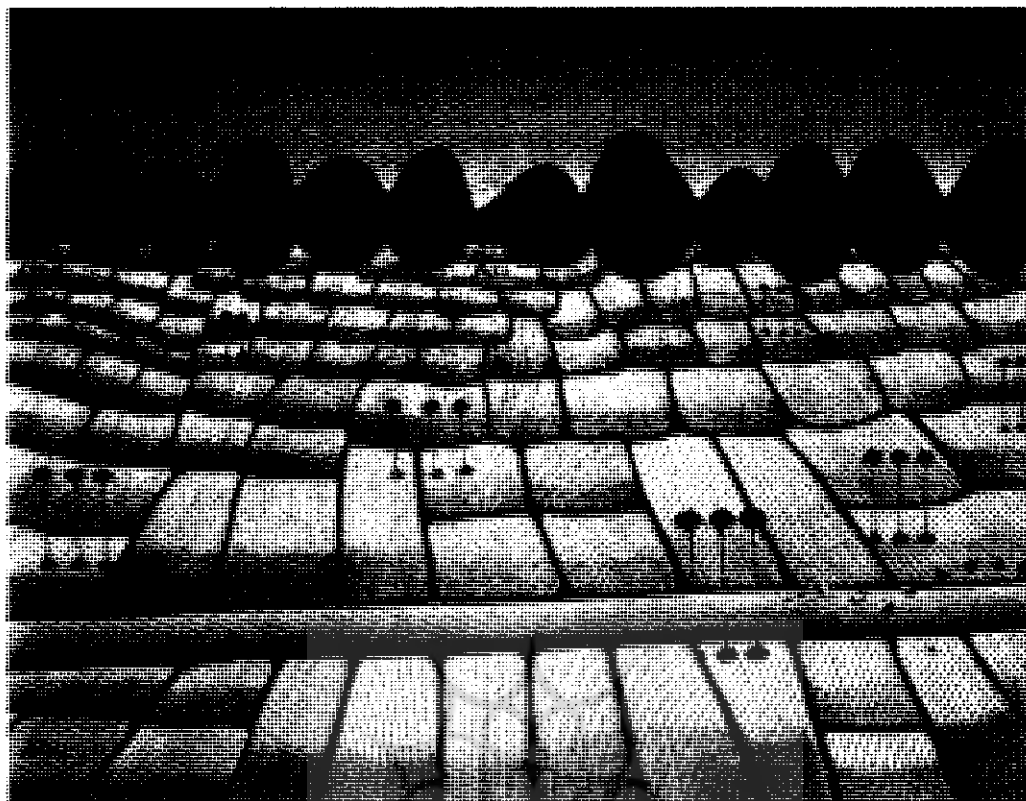

راست و یا راست به چپ ورق می‌خورند، بدون ایجاد هیچ مشکلی در کنار هم یافت می‌شوند. ژاپنی‌ها علاوه بر علائم مخصوص زبان (ایدوگرام‌های / idogrammes/ideographs) چینی، از «هیراگانا» (Hiragana) یعنی حروف صوتی خاص ژاپن، و نیز از «کاتاکانا» (Katakana) که عمدتاً برای نگارش کلمات بیگانه به کار می‌رود، استفاده می‌کنند. دو نوع عدد به کار می‌برند و حروف و اعداد رومی هم به رفور روی اعلانها و در آگهی‌ها به چشم می‌خورند. تلویزیون از پنج و سی دقیقه صبح تا نیمه شب بدون وقفه برنامه پخش می‌کند. از شش یا هفت کانال برنامه‌های متنوعی عرضه می‌شوند: از درامهائی با لباسهای سامورایی، بازی بیس بال و مسابقات کشتی «سومو» (Sumo) گرفته تا آهنگ‌های فولکور ژاپنی، موسیقی راک و اپراهای ایتالیایی. «کیمونو» Kimono جامه سنتی مردم ژاپن، این روزها کمتر استفاده می‌شود؛ اما مشاهده یک عروس با کیمونو که دامادی با لباس رسمی (غربی) او را اسکورت می‌کند، چندان غیرعادی به نظر نمی‌آید. ژاپنی‌ها از زندگی خود، که مخلوطی از فرهنگهای مختلف است، لذت می‌برند و ظاهراً در آمیختن تجربه‌های فرهنگی رنگارنگی که موافق طبعشان باشد، نبوغ منحصر به فردی دارند. در خیابان، در کنار فروشگاههای سنتی، مجموعه‌های مدرن به سبک غربی را می‌توان مشاهده نمود. مجموعه‌های تجاری، بدون هیچ مشکلی،

راست و یا راست به چپ ورق می‌خورند، بدون ایجاد هیچ مشکلی در کنار هم یافت می‌شوند. ژاپنی‌ها علاوه بر علائم مخصوص زبان (ایدوگرام‌های / idogrammes/ideographs) چینی، از «هیراگانا»

با استفاده از تکنیکهای متفاوتی چون نقاشی با رنگ روغنی، پاستل، قلم فلزی، نقاشی با مرکب چینی، حکاکی روی چوب و نیز بریده‌های کاغذ اجرا می‌شود. این تصویرها به وسیله رسانه‌های متعدد و مختلفی عرضه می‌شوند؛ از جمله روزنامه‌ها، نشریات، پوسترها، پست مستقیم و آگهی‌های تلویزیونی. حجم عظیمی از اطلاعات و اخبار از طریق این تصاویر

فروشگاههای مد، بوتیک‌های فرانسوی و مدارس ژاپنی که در آن چیدمان آئینی گلها آموزش داده می‌شود را در کنار یکدیگر جمع کرده‌اند. این چشم‌انداز متنوع فرهنگ ژاپن، در حوزه مصورسازی معاصر این کشور قابل مشاهده است. گستره‌ای از موتیفهای مختلف، از ورزش و مد گرفته تا زندگی صنعتی، تا مواد خوراکی و منظره‌سازی،

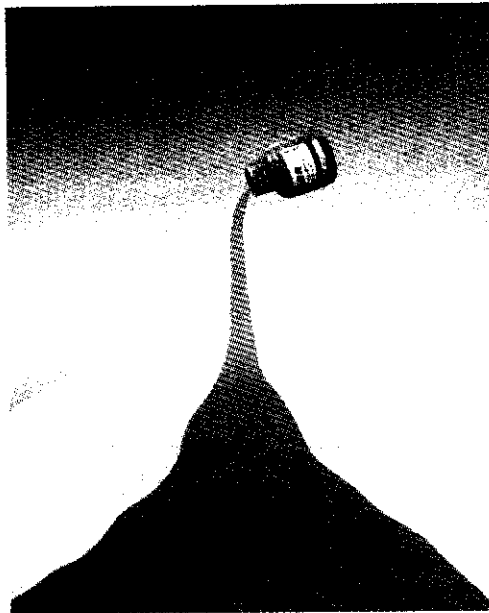

■ نمایشگاهی از آثار «ورمیر»

نگارخانه ملی بریتانیا از تاریخ ۲۰ ژوئیه تا ۵ سپتامبر میزبان نمایشگاه عظیمی از آثار «ورمیر» نقاش معروف قرن ۱۷ بود. در این نمایشگاه که با هدف آشنایی با زندگی هنری این نقاش برجسته برپا شد، تابلوهای معروفی همچون «دیانا و همراهانش»، «زن شیردوش»، «زنی با عود» و «دختر کلاه قرمز» به نمایش گذاشته شده. پیتر گرین وی، کارگردان مشهور انگلیسی و یکی از بازدیدکنندگان این نمایشگاه گفت: «زندگی هنری پرابهام یوهانس ورمیر ملقب به خالق نور موج نوینی از توجه محافل هنری

روی خط خبر

را به سوی این نقاش برانگیخته است. آثار وی در ۶ سال اخیر الهام بخش نگارش ۵ رمان، سه نمایشگاه و یک اپرا بود.» گرین وی که در سال ۱۹۸۵ فیلمی تحت تأثیر زندگی این نقاش ساخته، معتقد است او نقاشی شگفت‌انگیزی بود با یکسری خصوصیات اخلاقی پرابهام، و آنچه که امروزه از زندگی این نقاش می‌دانیم از راه مطالعه آثارش به دست آمد. همچنین یکی دیگر از بازدیدکنندگان این نمایشگاه به لطافت و زیبایی تابلوهای ورمیر اشاره کرد و گفت: معمولاً تابلوهای او بعد درونی و خصوصی شخصیت سوژه‌هایش را به نمایش می‌گذارند. آموزگاری متین یا مستخدمی غرق در کارهای روزانه و به طور کلی زن، سوژه اکثر آثار نقاشی اوست. گفتنی است ورمیر معروفترین نقاش و عضو گروهی از هنرمندان بود که در ۷۰ سال نخست قرن ۱۷ به اوج شهرت رسید. هزاران نفر از این نمایشگاه بازدید کردند.

در سرتاسر کشور انتشار می‌یابد. شیوه‌ی بیانی مصور سازان ژاپنی از واقع‌نمایی شدید تا تخیل محض و بکارگیری سبک باندسینه B.D (داستانهای مصور دنباله‌دار) «پاپ» تغییر می‌کند. دقت و ظرافت، انگیزش و رنگ‌آمیزی زیبایی این تصویرها، طیف گسترده‌ای از مخاطبین را مجذوب خود می‌نماید.

روزگاری ژاپن، مدتی بیش از ۲۵۰ سال - از سال ۱۶۰۳ تا ۱۸۶۰ میلادی - مرزهای کشور را به روی ممالک بیگانه بسته بود. جنبه‌های یگانه و منحصر به فرد فرهنگ ژاپن اغلب در طول همین دوران دویدست و پنجاه ساله صلح شکل گرفت و مردم ژاپن، ناخودآموختند چگونه نارضایتی و کسالت را از زندگانی خود بزداینند. هنرهای برخوردار از تکنیکهای دقیق، نمایشهای گیوا و تماشایی، گل‌آرایی، Bonsai یا پرورش گیاهان و درختان گلدانی و سایر گیاهان متنوع و حفاظت از آکواریوم‌ها، همه و همه فرهنگی مردمی را به وجود می‌آورند که به طور مستقل، بدون هیچگونه پشتیبانی یا هدایتی از سوی یکاریستوکراسی aristocracy/aristocratie (اشرافیت)، شکل گرفت. کنجکاوی و پژوهش خستگی‌ناپذیر ژاپنی‌ها ریشه در عمق جان آنان دارد و در همه چیز و همه جا خود را نشان می‌دهد. نمونه‌هایی از آثار مصورسازان ژاپنی به روشن شدن وجوه اصلی فرهنگ، سنتها و شیوه‌های تفکر مردم ژاپن کمک می‌کند. به علاوه، هیچ نوع طبقه‌بندی از لحاظ سلیقه در این تصاویر وجود ندارد و ذوق قشرهای مختلف اجتماعی در آنها رعایت شده است. بنابراین، هنر مصورسازی معاصر ژاپن می‌تواند به مثابه پیام بصری مهمی از سوی مردم این کشور تلقی شود.